

ובעיקר הדבר אני נבוך, לפי המל"מ שדין זה הוא לא רק בערי חומה, לכאורה גם בימינו צריך לנהוג דין זה, ולא שמענו מי שיקפיד על כך בתכנון ערים ובנינם גם משלומי אמוני ישראל, וכן לא העירו ע"ז גדולי הדור. ואולי לפי התנאים של היום במושג נוי העיר וכן באספקת המצרכים וקשרי התחבורה נשתנה דין זה, עכ"פ בערי ישראל שנראה שהוא רק מדרבנן, כמו שנוקט בפשיטות המנ"ח (מצוה הנ"ל). אך ג"ז עוד לא ברור למדי, כי לשון הרמב"ם המסיק "וכן בשאר ערי ישראל" ולא מסיים "מדרבנן", נראה שלדעת רבנן דקיי"ל כוותיהו הוא מה"ת ממש, דילפינן לה מערי הלויים דזיל בתר סברא. ומה שפרטה תורה רק בערי הלויים היינו משום ששם קבעה התורה חובה על ישראל להקציב להם בשיעור זה. וכ"נ קצת לשון הגמרא המובאת במל"מ כאן שאמרו שם "דכו"ע בדלויים לא משנינן" שמזה דייק המל"מ שרבנן פליגי וסברי שדין זה נוהג גם בשל ישראל. ומזה נראה שלרבנן גם מה שנוהג בשל ישראל הוא מה"ת, שאל"כ הי"ל "דכו"ע **מדאורייתא** בדלויים שלא משנינן", ויל"ד, וצע"ק.

סימן קטז : במצוות כיבוד אב וכיבוד רב

א.

איתא בב"מ (ל"ג, א') מתני': "אבידתו ואבידת אביו - אבידתו קודמת. אבידתו ואבידת רבו - שלו קודם. אבידת אביו ואבידת רבו - של רבו קודמת". ובגמ' שם בטעמא דאבידתו קודמת לשל אביו ושל רבו: "א"ר יהודא אמר רב: אמר קרא "אפס כי לא יהיה בך אביו" - שלך קודם לכל אדם". עכ"ל הגמרא.

ובתוס' שם (ד"ה אבידתו) נסתפקו בזה"ל:

וא"ת אבידתו ואבידת רבו, וכבוד אביו, איזהו קודם? אי אבידתו, הלא כבוד אביו עדיף למ"ד בפ"ק דקידושין - משל בן. ואם כבוד אביו, הלא אבידת רבו קודמת, כדאמר לעיל (דף ל"ב, א') "אני הי"ו, וכו', ע"כ.

האסמכתא לספיקם על "כדאמר לעיל" היא הברייתא המובאת שם שנלמד ממ"ש הכתוב "איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני הי"ו" - כולכם חייבים בכבודי, שכבוד אביו ואמו אינו דוחה מצוות השבת אבידה. ולפי"ז הלכה זו שכבוד אביו נדחה מפני השבת אבידה, היא לא רק בהשבת אבידת רבו, כי גם בפני כל אבידת אדם מישראל. ולמה איפוא מעמידים התוס' את שאלתם רק באבידת רבו. מעניין גם שהתוס' הביאו רק את **סוף** הכתוב שהובא, ולא את **עצם** דברי הברייתא שאב האומר "אל תחזיר" לא ישמע לו.

(ראיתי שבשט"מ שהרגישו בזה (גליון) וכתבו שנקטו "אבידת רבו דאירי במתני"ן". אבל זה דחוק, כיון שמסתמך על הדרשא בברייתא שהיא באבידה כללית).

כדאי לציין שבמקום אחר בתוס' (מס' זבחים צ', ב' בתוד"ה חטאת, וכן במס' קידושין ל"ב, א' תוד"ה רבי יהודא) אכן הביאו ספק זה **בכל** אבידה. וז"ל: "... איכא למיבעי אבידתו ואבידת **חבירו**, וכיבוד אב ואם, איזה מהם קודם ... תקדים אב ואם - איכא אבידת חבירו, דאמר באילו מציאות (דף ל"ב, א') אמר ליה אביו "אל תחזיר" לא ישמע לו וכו'. תקדים אבידת חבירו, איכא אבידתו דקודמת לאבידת חבירו", עכ"ל. באמת ציינו הספק, כפי משמעות ה**ברייתא**, באבידת כל אדם. למה שינו איפוא התוס' בב"מ את דוגמת הספק. ונלע"ד שאכן המדובר כאן באמת על ספק קצת אחר, ומבוסס על הלכה אחרת נוספת, וכפי שיתבאר להלן בע"ה.

ב.

ראשית נברר את גוף ההלכה, שנשמעת בברייתא (ב"מ ל"ב, א') באיזה מקרה **מועדפת** השבת האבידה על כיבוד אב. נביא לזה את השו"ט שבגמרא שם בקשר לאמור בברייתא. הגמרא מקשה על הצורך ללמוד זאת ממשי"ן "את שבתותי תשמורו", וז"ל: "פשיטא, הא לאו הכי הו"א ציינתא לי. ואמאי האי עשה והאי ל"ת ועשה, ולא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה". ומתוך: "איצטרך, סד"א הואיל והוקש כיבוד אב ואם לכבודו של מקום, שנאמר וכו' וכו' הלכך לציית ליה, קמ"ל דלא לשמע ליה", עכ"ל הגמרא.

על קושיית הגמרא תמה בשט"מ (גליון התוס') וז"ל: "והקשה מהר"ם דמאי פריך, הא אמרינן לעיל (דף ל', א') דלא דחינן איסורא מקמי ממונא, א"כ לית לן למידחי עשה דכיבוד מיקמי השבת אבידה". ובא"ד שם מתוך: "דכיבוד אב חשיב נמי עשה דממונא". וביתר ביאור שם כתבו בגליון תוס': "עשה דכיבוד נמי חשיב עשה **דממונא**. פירוש, כיון דהוא **להנאת** אדם", עכ"ל.

היינו, שקיימים שני סוגי ציוויים בתורה. סוג אחד הם מצוות שבין אדם למקום, והם המוגדרים בשם "איסורא". וסוג אחר מצוות שבין אדם לאדם, והם המוגדרים בשם "ממונא". הכלל האמור שעשה דוחה ל"ת, ושאינן עשה דוחה ל"ת ועשה, אמור בשתי המצוות הן **מאותו** סוג, היינו ששניהם מסוג "איסורא", או ששניהם מסוג "ממונא". וסוג "ממונא" הוא כל ציווי שהוא להנאת אדם. ובסוגי "ממונא", בהם ג"כ קיימים הכללים של דחיית עשה את ל"ת וכו"ב, אבל **אין דוחה מ"ע דממונא ל"ת דאיסורא**.

ג.

והנה לפי"ז לכאורה יש לשאול עוד בסוגיא זו. לפי הדעה המפורשת בשט"מ (דף ל', א') בסוגיא דכהן והיא בבית הקברות, בקושיית הגמרא: "פשיטא האי עשה (מצות השבת אבידה היא עשה "השב תשיבם") והאי ל"ת ועשה (כהן בביה"ק)". ומקשה בשט"מ: אבידה שהיא בביה"ק ואינו מחזיר אינו עובר אלא משום "לא תוכל להתעלם". היינו שסובר כפשוטו לשון הסוגיא לעיל (דף כ"ז, ב') דכל עוד שאינו מגביה האבידה **לא קיימת** מ"ע דהשבה, רק הל"ת הוא שישנו (והיא דלא כשיטת הנמוק"י שמ"ע דהשבה קיימת גם טרם שהגיעה האבידה לידו). ומתוך: "והכי אקשינן, קרא למאי